

La gaveta

(ALDC, VII, 1658. La gaveta)

L'enunciat designa un 'recipient de fusta, amb anses, de poca profunditat i de parets inclinades cap enfora, on es pasta el ciment o el morter'. *Gaveta* (s. XIII) deriva del llat. GABĀTA 'escudella; recipient', que ens hauria arribat des de l'oc. si tenim en compte el canvi d'accent, de mot esdrúixol a mot pla, característic d'aquella llengua (cf. LAMPĀDA > oc. *lampesa*); var.: *gu[e]veta* 76, amb canvi de [a] > [e] propi del mall. de Sineu, en contacte amb una [j] subjacent; *gaveda* 103, amb sonorització de [t]; *gavató* 85, dim.

Pastera és un der. de *pasta* (< PASTA < gr. PASTE) amb el suf. -era (< -ARIA), indicador del lloc on es realitza la funció (com *lletera*, *cafetera*); doc. el mot amb aquest sentit (s. XIV), es va estendre, per metàfora, al recipient usat pels paletes (s. XVII; mall. "para pastar guix ô dur mescla. [cast.] Cuezó", Figuera, 1840; val. "pastera d'obrer de vila. [cast.] Cuezó", Escrig, 1851; doc. fins Martí Gadea, 1909); der. *pastereta* 86, 105-108, 111-113, 115, 116, 118, 119; *pasteron* 87, 100, de matriu cast. *Pastador* 190, *pastadora* 137, 149, 174, 182 són der. de *pastar* amb el suf. -ador (< -ATORE), que indica el lloc on es realitza l'acció del verb, com *menjador*, *obrador*. El mateix procés però sobre la base de *amassar* (< cast. *amasar*, der. de *masa* < MASSA 'pasta') ha sofert *amassadora* 189. D'altra banda, *gamella* (s. XIV) 152 deriva de CAMĒLLA 'escudella, obi' (< CAMĒLLUS 'camell'); té per

base motivacional
–sembla– una
altra metàfora,

la comparació de l'escudella invertida amb la gepa del camell (*DECat*).

Bàssia procediria del llat. tardà BACCEA, del cèltic BACCA 'atuell per a aigua', parent de *bací*, amb les var. *ba[θ]ia* 132, 138, 139, *bassia* 125, 131 i els dim. *ba[θ]ieta* 132, 134, *bassieta* 122, 130 (*bassieta d'obrer* 135), d'encuny cast. Altres mots: *pila* 185 prové del llat. PĪLA 'morter', convertit, per metonímia, en el recipient que el conté; semblantment, *remolinador* 47, format amb el prefix *re-*, un der. de *molinar* i el suf. -ador, que de 'eina per a escampar i igualar l'arrebossat' ha passat a 'gaveta' pel moviment giratori de què és objecte el material que s'hi ha dipositat.

Entre els estrangerismes figuren *cubeta* 62, pres del cast. (s. XVII), on és dim. de *cuba* (< CŪPA, s. XI); *gamata* 2, 5, 14, manlleu a l'oc., com també *barquet* (var. *barquet de peirer* 2).

En la formació de mots, cal notar la freqüència del significat 'gaveta' a partir d'objectes semblants o de caire general (*pastera*, *bàssia*, *pila*) i la introducció d'algun mot forà, de l'oc. antic (*gaveta*) o modern (*gamata*; *barquet*, aquest passat per malla als diccionaris històrics i descriptius) i també del cast., bé que escassament (*amassadora*, *cubeta*).

Geolingüísticament, *gaveta* s'estén pel mall., men. i per bona part del Principat, que comparteix el mot amb *pastera*, transmès al val. en una àrea interrompuda per la isoglossa de *bàssia*. El ross. se singularitza amb *barquet*, rebut com en tants altres casos, de l'oc. Són mots normatius *gaveta*, *pastera*, *bàssia*, des del DGJ, 1932.

